

Othius laeviusculus nieuw voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Staphylinidae)

OSCAR VORST

VORST, O., 1996. *OTHIUS LAEVIUSCULUS* NEW TO THE FAUNA OF THE NETHERLANDS (COLEOPTERA: STAPHYLINIDAE). – *ENT. BER., AMST.* 56 (6): 104-106.

Abstract: *Othius laeviusculus* is recorded from The Netherlands for the first time. A single specimen was collected at 'De Braakman' in the province of Zeeland. Some details on the biology and distribution of this species are presented. Characters for identification are given.

Poortstraat 55, 3572 HD Utrecht.

Tijdens een excursie van de sectie Everts werd een kortschildkever verzameld die in eerste instantie als *Othius myrmecophilus* Kiesenwetter werd gedetermineerd. Eenmaal opgeplakt en tussen zijn vermeende soortgenoten in mijn collectie beland, viel hij door de donkerder kleur erg op. Het bleek bij nader inzien een vrouwtje van *O. laeviusculus* Stephens te zijn, een soort die nog niet eerder uit ons land gemeld werd (Brakman, 1966a; Huijbregts & Krikken, 1985, 1988). Het exemplaar werd op 13 september 1992 verzameld op paddestoelen in De Braakman in Zeeuwsch-Vlaanderen (Amersfoort-coördinaten 40-372). Deze groeiden op een schaars begroeide open plek in een jong bos. Op het kale droge zand stonden een groot aantal verschillende paddestoelen, zowel plaatjeszwammen als boleten.

Van het genus *Othius* waren tot nu toe drie soorten uit Nederland bekend, *Othius punctulatus* (Goeze), *O. angustus* Stephens (= *O. melanocephalus* (Gravenhorst)) en *O. myrmecophilus*. *Othius laeviusculus* zou alleen verwisseld kunnen worden met de laatste twee; *O. punctulatus* is beduidend groter. Van *O. angustus* en *O. myrmecophilus* onderscheidt *O. laeviusculus* zich door een veel donkerder kleur; kop en achterlijf zijn vrijwel zwart. Het halsschild en vooral de dekschilden zijn iets lichter, namelijk donkerbruin. Het eenvoudigst is deze soort echter te herkennen aan het glanzende, gladde halsschild; de andere Nederlandse *Othius*-soorten bezitten een duide-

lijke dwarse microreticulatie op het halsschild. De lengte van de dekschilden, die bij *Othius laeviusculus* duidelijk langer zijn dan het halsschild, vormt een ander kenmerk. Helemaal betrouwbaar is dit echter niet. Bij *O. myrmecophilus* komt namelijk, zij het zelden, een langvleugelige vorm voor, waarbij de dekschilden zo lang als het halsschild zijn: *O. myrmecophilus* var. *linkei* Bernhauer. Deze variëteit werd door Brakman van Colmont (31.viii.1961) en Bergen op Zoom gemeld (Brakman, 1963, 1966b). Met behulp van de tabel in Lohse (1964) kan de soort probleemloos op naam gebracht worden.

Het verspreidingsgebied van *Othius laeviusculus* beslaat het Middellandse-Zeegebied (Noord-Afrika, Iberisch schiereiland, Italië, Balkan, Griekenland en Klein-Azië), West-Europa (Zwitserland, Frankrijk, Duitsland, België, Groot-Brittannië en Ierland) en het zuidoostelijk deel van Midden-Europa (Hongarije, Oostenrijk, Zuid-Duitsland, Tsjechië, Slowakije tot in Zuid-Polen) (Bordoni, 1982; Coiffait, 1972; Horion, 1965; Jelínek, 1993; Koch, 1989; Pope, 1977; Portevin, 1929; Reitter, 1909; Stierlin, 1900). In Scandinavië, Denemarken en de Baltische staten ontbreekt ze (Silfverberg, 1992). Coiffait (1972) noemt de soort in Zuid-Europa algemeen. Naar het noorden toe wordt zij echter steeds schaarser. Zo is ze in Frankrijk vooral in het zuiden en westen te vinden. In Oostenrijk en Duitsland 'nur stellenweise und selten' (Horion, 1965).

Op de Britse eilanden is zij vooral in het zuiden te vinden, maar ook in Schotland en Ierland (Fowler, 1888). In Duitsland is *O. laeviusculus* bekend van Zuid- en Zuidwest-Duitsland tot in het zuiden van het Rijnland (Horion, 1965; Koch, 1968, 1989; Schmaus, 1960). Uit dit laatste gebied zijn slechts enkele, meest oude vondsten bekend. Er is één recente waarneming uit de omgeving van Koblenz (Köhler, 1994). Uit België zijn uit de vorige eeuw waarnemingen bekend uit de provincie Luxemburg: Izel en Chiny (Donckier de Donceel, 1880), die aansluiten bij het voorkomen in Duitsland. Recente Belgische vondsten stammen echter alle uit het duingebied langs de kust: Knokke, Nieuwpoort, Koksijde en Westende (Segers, 1986), niet ver van de Nederlandse vindplaats.

Zover na te gaan is *Othius laeviusculus*, net als de andere Nederlandse soorten van het genus, een strooisellaag-bewonende soort. Zij is dan ook aan te treffen onder stenen, blad en mos en aan oevers, maar ook in oud hooi en achter vermoldde schors (Everts, 1898; Fowler, 1888; Koch, 1989; Szujewski, 1976). Koch (1989) karakteriseert haar als een eurytope, hygrofiele, humicole soort van vochtige weiden, oevers, vochtige bosranden en bossen. Een aantal auteurs noemt verder het somtijds voorkomen bij mieren: *Formica rufa* Linnaeus (Koch, 1968) en *Lasius fuliginosus* (Latreille) (Everts, 1898). Vermeldenswaardig is nog dat de soort in Groot-Brittannië vaak in zandafgravingen te vinden is (Fowler, 1888). Hoewel niet direct van toepassing op de vindplaats in de Braakman, vertonen de omstandigheden, een ijle vegetatie op kaal zand, een duidelijke overeenkomst met die in een zandafgraving.

Opmerkelijk is het vaak onregelmatig optreden van deze soort. Ook aan de rand van haar areaal kan de soort ineens plaatselijk veelvuldig waargenomen worden. Zo werd zij bij Kastellaun in het Rijnland 'zeitweise in Anzahl an einem Waldrand gekätschert' (Schmaus, 1960). Voorts wordt door verscheidene auteurs een massaal optreden bij Paskau gememoreerd: 'in einem Jahre in ameisenartiger Menge beobachtet' (Reitter, 1909). Onge-

twijfeld bezit deze soort een goed dispersievermogen, zeker vergeleken met zijn naaste verwanten. *Othius laeviusculus* schijnt regelmatig 's avonds te vliegen en kan dan ook van de vegetatie gesleept worden (Coiffait, 1972; Fowler, 1888; Horion, 1965; Koch, 1989; Szujewski, 1976). Coiffait (1972) zegt hierover 'se prend fréquemment au vol, le soir, en été', en dit in tegenstelling tot de ander Franse soorten.

Othius laeviusculus is in ons land beslist zeldzaam; de collecties van het Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden en het Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam werden tevergeefs gecontroleerd op de aanwezigheid van deze soort. Mogelijk dat deze kortschild nog op andere plaatsen in het kustgebied opduikt, met name op zandige plaatsen in de Zeeuwsche Delta. Gezien het voorkomen in het zuidelijke Rijnland is het ook niet uitgesloten dat deze soort in Zuid-Limburg te vinden is.

Literatuur

- BORDONI, A., 1982. Coleoptera, Staphylinidae, Generalità - Xantholininae. - *Fauna Ital.* 19: i-xi, 1-434.
- BRACKMAN, P. J., 1963. Korte coleopterologische Notities VI. - *Ent. Ber., Amst.* 23: 202-214.
- BRACKMAN, P. J., 1966a. Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied. - *Monogr. ned. ent. Ver.* 2: i-x, 1-219.
- BRACKMAN, P. J., 1966b. Korte coleopterologische Notities VII. - *Ent. Ber., Amst.* 26: 43-53.
- COIFFAIT, H., 1972. Coléoptères Staphylinidae de la région paléarctique I, Généralités Sous-familles: Xantholininae et Leptotyphlinae. - *Nouv. Revue Ent. (Suppl.)* 2: i-ix, 1-651, 6 pl.
- DONCKIER DE DONCEEL, H., 1880. *Revision du Catalogue des Staphylinides de la Faune Belge (Extrait des Annales de la Société Entomologique de Belgique)*: 1-46. Bruxelles.
- EVERTS, E., 1898. *Coleoptera Neerlandica* I: i-viii, 1-676. M. Nijhoff, 's-Gravenhage.
- FOWLER, W. W., 1888. *The Coleoptera of the British Islands Vol. II Staphylinidae*: i-iv, 1-444. L. Reeve & Co., London.
- HORION, A., 1965. *Faunistik der mitteleuropäischen Käfer, Band X Staphylinidae*. 2. Teil: i-xv, 1-335. Überlingen.
- HUIJBREGTS, J. & J. KRIKKEN, 1985. Overzicht van wijzigingen in de lijst van Nederlandse kevers (1966-1984). - *Nieuwsbr. eur. invert. Surv. Ned.* 16: 23-30.
- HUIJBREGTS, J. & J. KRIKKEN, 1988. Aanvullingen op de

- lijst van Nederlandse kevers (1985-1986). – *Nieuwsbr. eur. invert. Surv. Ned.* 18: 7-8.
- JELÍNEK, J., 1993. Check-list of Czechoslovak Insects IV (Coleoptera) - Seznam československých brouků. – *Folia Heyrovskyana Supplementum* 1: 1-172.
- KOCH, K., 1968. Käferfauna der Rheinprovinz. – *Decheniana Beih.* 13: i-viii, 1-382.
- KOCH, K., 1989. *Die Käfer Mitteleuropas Band E1, Ökologie*: 1-440. Goecke & Evers, Krefeld.
- KÖHLER, F., 1994. Zur Käferfauna (Ins., Col.) des Korbetsberges und Plaidter Hummerichs im Mittelrheintal. – *Mitt. Arb.gem. Rhein. Koleopterologen (Bonn)* 4: 183-204.
- LOHSE, G.A., 1964. Familie Staphylinidae I. In: *Die Käfer Mitteleuropas* (H. Freude, K.W. Harde & G.A. Lohse eds) 4: 1-264. Goecke & Evers, Krefeld.
- POPE, R. D., 1977. A check list of British insects. Coleoptera and Strepsiptera. – *Handbk Ident. Br. Insects* XI, part 3: 1-105.
- PORTEVIN, G., 1929. *Histoire naturelle des Coléoptères de France Tome 1*: i-xii, 1-649, 5 pl. Paul Lechevalier, Paris.
- REITTER, E., 1909. *Fauna Germanica, Die Käfer des Deutschen Reiches II. Band*: [i-ii], 1-392, 41-80 pl. K.G. Lutz' Verlag, Stuttgart.
- SCHMAUS, M., 1960. Zweiter Beitrag zur Koleopterenfauna des Hunsrücks. – *Ent. Bl. Biol. Syst. Käfer* 56: 20-32.
- SEGBERS, R., 1986. *Catalogus Staphylinidarum Belgicae (Coleoptera)*. – *Docums Trav. Inst. r. Sci. Nat. Belg.* 32: 1-104.
- SILFVERBERG, H., 1992. *Enumeratio Coleopterorum Fennoscandiae, Daniae et Baltiae*: i-v, 1-94. Helsingin Hyönteisvaihtoyhdistys, Helsinki.
- STIERLIN, G., 1900. *Fauna Coleopterorum Helvetica, Die Käfer-Fauna der Schweiz nach der analytischen Methode bearbeitet, I. Theil*: i-xii, 1-667. Bolli & Bächerer, Schaffhausen.
- SZUJECKI, A., 1976. Coleoptera, Staphylinidae, Xantholininae (IX 24d). – *Klucze Oznac. Owad. Pol.* 93: 1-44.

Geaccepteerd 7.ii.1996.